

مؤسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه ریزی

خلاصه یافته‌های گزارش جهانی شاخص رفاه
مؤسسه لگاتوم (Legatum)
باتاکید بر جایگاه ایران

معاونت بهبود فضای کسب و کار
بهمن ۱۴۰۲

مقدمه

مؤسسه لگاتوم، یک سازمان مستقل است که برای فهم و درک رفاه جهانی تحقیق و پژوهش می‌کند. نگاه این مؤسسه جهانی است و سیاست‌گذاران را به چالش می‌کشد تا شکوفایی بازارها را حفظ کنند و مردم بیشتری کامیاب و خوشبخت شوند. لگاتوم از سال ۲۰۰۷ اقدام به محاسبه و انتشار گزارش «شاخص کامیابی لگاتوم» نموده و برای ارزیابی و مقایسه میزان رفاه در ۱۶۷ کشور جهان (دربرگیرنده ۹۹ درصد از جمعیت کره زمین)، با تنظیم شاخص ترکیبی رفاه در قالب ۳ حوزه اصلی، ۱۲ رکن فرعی، ۶۷ مؤلفه، ۳۰۰ نماگر و نزدیک به ۵۰۰۰۰ قلم آماری از ۸۱ منبع اطلاعاتی و با کمک ۱۰۵ مشاور متخصص، به صورت سالانه به رتبه‌بندی کشورها در سطحی جهانی می‌پردازد. این شاخص تصویری جامع از رفاه، در ابعاد نهادی، اقتصادی و اجتماعی آن ایجاد می‌کند و می‌تواند مانند چراغ راهنمایی برای سیاست‌گذاران عمل کند. سیاست‌گذاران می‌توانند با توجه به نمره و رتبه هر کشور در هر شاخص فرعی، نقاط قوت و ضعف کشورشان را شناسایی کنند و بدانند که بهبود متغیرهای سیاستی در کجا می‌تواند منجر به حصول بیشترین فواید به صورت افزایش رفاه شود. این شاخص به گونه‌ای طراحی شده که طیف وسیعی از کاربران از جمله رهبران سیاسی، سیاست‌گذاران، سرمایه‌گذاران، رهبران کسب و کار، خیرین، روزنامه‌نگاران و پژوهشگران را شامل می‌شود.

البته شایان ذکر است که به نظر می‌رسد مؤسسه لگاتوم نیز مانند بسیاری از نهادهای بین‌المللی، شاخص رفاه کشورها را براساس ارزش‌ها و قوانین سیاسی-اجتماعی غرب، ارزیابی و رتبه‌بندی کرده و عجیب نیست از این منظر، رتبه ایران در برخی شاخص‌های مرتبط با جامعه فراگیر از قبیل آزادی‌های فردی، امنیت و حکمرانی در وضعیت نامناسبی ارزیابی شود. در این گزارش، ما با معرفی مفهوم رفاه، روش تهیه و ارائه شاخص رفاه لگاتوم، رتبه ایران در گزارش سال ۲۰۲۳ و مقایسه آن با سایر کشورها را مورد ارزیابی قرار داده و در انتها نسبت به ارائه پیشنهادها و توصیه‌های سیاستی به منظور بهبود جایگاه کشورمان در زمینه دستیابی به رفاه و کامیابی خواهیم پرداخت.

۱- روش‌شناسی

۱-۱- رفاه چیست؟

سعادت واقعی زمانی است که همه مردم این فرصت را داشته باشند که با به کار بردن پتانسیل منحصر به فرد خود و ایفای نقش خود در تقویت جوامع و ملل خود، شکوفا شوند. رفاه توسط جامعه‌ای فراگیر، با یک قرارداد اجتماعی قوی که از آزادی‌های اساسی و امنیت هر فرد محافظت می‌کند، پشتیبانی می‌شود. در جامعه‌ای مرفه:

- ❑ مردم در صلح و آرامش زندگی می‌کنند، به دور از تهدید خشونت، ظلم و جنایت.
- ❑ حیثیت ذاتی هرکس محترم است و آزادی بیان، عبادت و اجتماع محفوظ است.
- ❑ نهادهای حاکم با صداقت عمل می‌کنند، در برابر شهروندان پاسخگو هستند و تابع حاکمیت قانون هستند.
- ❑ خانواده‌های پایدار و جوامع حمایت‌کننده ارزش‌هایی را القا می‌کنند که فرهنگ را شکل می‌دهد و پیوندهای اعتماد مورد نیاز برای شکوفایی جامعه را ایجاد می‌کند.
- ❑ حقوق مالکیت محافظت می‌شود، بنابراین سرمایه‌گذاری می‌تواند جریان یابد.
- ❑ مقررات کسب‌وکار، کارآفرینی، رقابت و نوآوری را ممکن می‌سازد.
- ❑ بازارهای باز و زیرساخت‌های با کیفیت بالا تجارت و بازرگانی را تسهیل می‌کند.
- ❑ سیاست‌های مالی و پولی به‌طور مسئولانه برای تقویت اشتغال، بهره‌وری و رشد اقتصادی پایدار استفاده می‌شود.
- ❑ همه می‌توانند زندگی عاری از فقر بسازند.
- ❑ مردم از سلامت جسمی و روانی خود مراقبت می‌کنند و به مراقبت‌های بهداشتی مؤثر دسترسی دارند.
- ❑ برای یادگیری ارزش قائل است و همه از آموزش با کیفیت برخوردار می‌شوند تا بتوانند به پتانسیل خود دست یابند.

❑ محیط طبیعی به‌عنوان میراثی برای نسل‌های حال و آینده، عاقلانه مدیریت می‌شود.

در نگاه لگاتوم رفاه زمانی ایجاد می‌شود که رهبران برای توسعه، جامعه‌ای که برای همه کار می‌کند انتخاب کنند یعنی جامعه‌ای که فراگیر باشد و دارای یک قرارداد اجتماعی قوی باشد که از آزادی‌های اساسی و امنیت هر فرد محافظت می‌کند. این اقتصاد توسط یک اقتصاد باز هدایت می‌شود که از ایده‌ها و استعداد‌های مردم یک ملت استفاده می‌کند. این به نوبه خود محیطی را برای شکوفایی همه ایجاد می‌کند که با به ثمر رساندن پتانسیل منحصر به فرد خود و ایفای نقش در تقویت خانواده‌ها، جوامع و ملت‌های خود، توانمند و شکوفا شوند.

برای سال‌ها، بسیاری از رهبران سیاسی بر ایده «رسیدن به دانمارک» تمرکز کرده‌اند، کشوری که به‌طور مداوم در صدر شاخص رفاه قرار دارد. با این حال، منبع موفقیت این کشور اروپای شمالی کمتر شناخته شده است. به جای رشد اقتصادی صرف، این نهادهای خوب و انسجام اجتماعی دانمارک است که آن را به مرفه‌ترین کشور جهان تبدیل کرده است. توسعه ملی با یک جامعه منسجم و یک سیاست منسجم آغاز می‌شود که امکان توسعه

ظرفیت‌های دولتی، حاکمیت قانون و نهادهای سیاسی را فراهم می‌کند. ظهور سطوح بالای اعتماد در یک جامعه با شکوفایی گسترده همراه است.

در سطح فردی، شکوفایی زمانی حاصل می‌شود که همه افراد آزادی و توانایی زندگی رضایت‌بخش را داشته باشند، جایی که تلاش‌ها و توانایی‌های خود را برای رسیدن به اهداف و رفاه خود با احساس عزت، هدف و معنی به کار می‌گیرند. در سطح اجتماعی، شکوفایی زمانی امکان‌پذیر می‌شود که مردم بتوانند در یک احساس کلی امنیت، نهادهای سالم، قوانین و مقررات قابل اجرا و دسترسی به منابع مورد نیاز مشارکت داشته باشند و از آن بهره‌مند شوند.

۱-۲- شاخص‌های مرتبط با رفاه لگاتوم

با استفاده از چارچوب شاخص رفاه، کشورها در سراسر جهان می‌توانند نقاط قوت و ضعف خود را ارزیابی کنند تا انتخاب‌های اقتصادی و استراتژیکی را که باید انجام شود تا سطح رفاه بیشتری انجام شود، تعیین کنند. رفاه اجتماعی به معنای رسیدن به کیفیت زندگی و خوب بودن زندگی افراد در یک جامعه است. شاخص‌های رفاه می‌توانند به عنوان ابزارهای کمکی برای مطالعه و اندازه‌گیری رفاه و کیفیت زندگی مورد استفاده قرار بگیرند. این شاخص‌ها می‌توانند عواملی مانند سلامتی، تحصیلات، درآمد، پشتوانه اجتماعی، آزادی فردی و محیط زیست را در نظر بگیرند. این شاخص‌ها امکان میسرسازی تحلیل وضعیت فعلی و پیش‌بینی تحولات احتمالی در حوزه‌های مختلف رفاه را فراهم می‌کنند. برای اندازه‌گیری سطح رفاه در هر کشور، شاخص‌های مورد استفاده در گزارش لگاتوم در ۳ حوزه اصلی و ۱۲ رکن به شرح زیر سازمان‌دهی شده‌اند:

حوزه اول: جوامع فراگیر

وجود یک جامعه فراگیر برای افزایش رفاه شهروندان ضروری است. در یک جامعه فراگیر «نهادهای سیاسی و اجتماعی از آزادی‌های بنیادین افراد حفاظت کرده و توانایی‌های افراد برای ترقی کردن را تقویت می‌کنند». این حوزه «ساختارهای روابط» موجود در جامعه را بررسی می‌کند و قابلیت آن‌ها را برای پیش بردن یا جلوگیری کردن از بهبود «همبستگی اجتماعی و توسعه جمعی» می‌سنجد. یک جامعه فراگیر از چهار رکن تشکیل شده است: ایمنی و امنیت، آزادی‌های فردی، حکمرانی و سرمایه اجتماعی.

حوزه دوم: اقتصاد آزاد

از میان نظام‌های اقتصادی موجود، اقتصاد آزاد بهتر از دیگر نظام‌ها می‌تواند «نوآوری و سرمایه‌گذاری را تشویق کند، کسب‌وکار را بهبود ببخشد و رشد همه‌جانبه را تسهیل کند. بدون یک اقتصاد آزاد و رقابتی، ایجاد بهزیستی اقتصادی و اجتماعی پایدار بسیار چالش‌برانگیز است». در یک اقتصاد آزاد از «ابدها و توانایی‌های افراد به‌منظور آفریدن راه‌های برون رفت از فقر» استفاده می‌شود. اقتصاد آزاد بر چهار رکن استوار است: محیط سرمایه‌گذاری، شرایط کسب‌وکار، زیرساخت‌ها و دسترسی به بازار، و کیفیت اقتصاد.

حوزه سوم: افراد توانمند

توانمندسازی افراد یک جامعه در گرو وجود شهروندانی است که مجهز به امکانات مورد نیاز برای به‌زیستن هستند. برای توانمند ساختن افراد نیاز است که منابع و امکانات لازم در دسترس آن‌ها قرار گیرند. توانمندسازی افراد بر چهار رکن قرار دارد: کیفیت زندگی، سلامت و بهداشت، آموزش و محیط زیست طبیعی.

۱-۳- تعاریف ارکان

۱. **ایمنی و امنیت:** رکن ایمنی و امنیت میزانی را که جنگ، درگیری و جنایت امنیت افراد را بی‌ثبات کرده است، چه فوری و چه از طریق اثرات طولانی‌مدت، اندازه‌گیری می‌کند.
۲. **آزادی‌های فردی:** رکن آزادی فردی، پیشرفت به سمت حقوق اولیه قانونی و آزادی‌های فردی را اندازه‌گیری می‌کند.
۳. **حکمرانی:** رکن حکمرانی میزان کنترل و محدودیت بر قدرت و عملکرد مؤثر و بدون فساد دولت‌ها را اندازه‌گیری می‌کند.
۴. **سرمایه اجتماعی:** رکن سرمایه اجتماعی قدرت روابط فردی و اجتماعی، هنجارهای اجتماعی، مشارکت مدنی در یک کشور و مدارای اجتماعی را اندازه‌گیری می‌کند.
۵. **محیط سرمایه‌گذاری:** رکن محیط سرمایه‌گذاری میزان حفاظت کافی از سرمایه‌گذاری‌ها و دسترسی آسان به آن‌ها را اندازه‌گیری می‌کند.
۶. **شرایط کسب و کار:** رکن «شرایط کسب و کار» درجه‌ای را اندازه‌گیری می‌کند که مقررات به کسب و کارها امکان شروع، رقابت و گسترش را می‌دهد.
۷. **زیرساخت‌ها و دسترسی به بازار:** رکن زیرساخت و دسترسی به بازار، کیفیت زیرساخت‌هایی را که تجارت را امکان‌پذیر می‌سازد و انحرافات در بازار کالاها و خدمات را اندازه‌گیری می‌کند.
۸. **کیفیت اقتصاد:** کیفیت اقتصادی مشخص می‌کند که اقتصاد یک کشور چقدر مجهز به تولید ثروت پایدار و با مشارکت کامل نیروی کار است. یک اقتصاد قوی به تولید طیف متنوعی از کالاها و خدمات ارزشمند و مشارکت بالای نیروی کار وابسته است.
۹. **کیفیت زندگی:** رکن کیفیت زندگی میزان تجربه کیفیت معقول زندگی را برای همه، از جمله منابع مادی، سرپناه و خدمات اساسی را اندازه‌گیری می‌کند.
۱۰. **سلامت و بهداشت:** میزان سلامت جسمی و روحی افراد و دسترسی آن‌ها به خدمات حفظ سلامتی مانند خروجی‌های نظام سلامت، سیستم‌های بهداشتی، بیماری‌ها و عوامل خطرزا و میزان مرگ و میر را اندازه می‌گیرد.
۱۱. **آموزش:** میزان ثبت نام، خروجی و کیفیت آموزش در چهار سطح آموزش مقدماتی، ابتدایی، متوسطه و عالی و همچنین مهارت‌های بزرگسالان را اندازه می‌گیرد.
۱۲. **محیط زیست طبیعی:** این شاخص محیط فیزیکی که اثر مستقیم بر روی زندگی روزمره افراد دارد و همچنین تغییراتی که بر نسل‌های آینده تأثیرگذار است را اندازه می‌گیرد.

۴-۱- روش محاسبه شاخص

۱-۴-۱- انتخاب نماگرها:

با همکاری متخصصان، ساختار شاخص رفاه متشکل از ۱۲ رکن و ۶۷ مؤلفه زیرگروه آن مبتنی بر کارکردهای سیاستی شناسایی و به صورت بهینه تعیین می‌شوند. پس از آن صدها داده و ناگر که بیشترین ارتباط را با هر مؤلفه رفاه دارند شناسایی و انتخاب می‌شوند. سپس براساس معیارهای انتخاب و نظر مشاوران و کارشناسان هر حوزه، طیف گسترده‌ای از منابع و داده‌های عمومی که پوشش بین‌المللی جامعی ارائه می‌کنند، مورد استفاده قرار می‌گیرند. فهرست منابع آماری مورد استفاده بر اساس نظرات کارشناسان متخصص در هر حوزه، قابلیت اطمینان داده‌ها و داده‌های جایگزین معتبر، اعتبارسنجی شده و در صورت نیاز مورد بازنگری قرار می‌گیرند. هر یک از ۱۲ رکن رفاه، یک موضوع اساسی در دستیابی به کامیابی را در برمی‌گیرد و هر مؤلفه شامل یک سیاست منفصل در مورد رفاه است که توسط ناگرها اندازه‌گیری می‌شود. هر رکن بین پنج تا هشت مؤلفه و هر مؤلفه دارای یک تا هشت ناگر است.

شکل شماره ۱- حوزه‌ها، ارکان و مؤلفه‌های مورد بررسی رفاه لگاتوم

۲-۴-۱- استاندارد سازی:

نماگرهای موجود در اندازه‌گیری شاخص رفاه دارای واحدهای اندازه‌گیری متفاوت از جمله تعداد رویدادها، سال، درصد و مقیاس‌های ترتیبی هستند. برای آنکه مقایسه بین نماگرها و کشورها امکان‌پذیر و معنادار باشد ضرورت دارد تا مقیاس هریک از آن‌ها استاندارد و یکسان شود. بدین منظور از روش «فاصله تا عملکرد پیش‌تاز» استفاده می‌شود. در این روش، فاصله عملکرد شاخص هر کشور با کشور (پیش‌تاز) دارای مقدار بهترین یا بدترین حالت ممکن بسته به مورد مقایسه و موقعیت نسبی یک کشور در مقایسه با سایر کشورها تعیین می‌شود. بنابراین با این روش امکان مقایسه شاخص‌ها در طول زمان نیز میسر می‌شود.

۳-۴-۱- تعیین وزن مؤلفه‌ها و نماگرها:

به هر نماگری یک وزن اختصاص داده می‌شود که سطح اهمیت آن درون مؤلفه مرتبط با رفاه و میزان تأثیرگذاری بر آن را نشان می‌دهد. معمولاً در این روش برای هر نماگر از چهار وزن استفاده می‌شود: ۰٫۵، ۱، ۱٫۵ یا ۲. هر نماگر به طور پیش فرض دارای وزن ۱ است اما بر اساس اهمیت آن برای رفاه، ممکن است به سمت وزن بالا یا پایین‌تر نیز حرکت نماید. به عنوان مثال، یک نماگر با وزن ۲ به این معنی است که اهمیت آن در تأثیرگذاری بر مؤلفه مربوط نسبت به نماگر دیگر با وزن ۱ در همان مؤلفه، دو برابر است. وزن‌ها توسط دو عامل، به ترتیب اولویت: ارتباط و اهمیت شاخص برای رفاه که بر اساس یافته‌های دانشگاهی و نظرات کارشناسان خبره و در درجه بعدی سطح معنی‌داری آماری شاخص در محاسبه رفاه اقتصادی و اجتماعی یک کشور که به روش‌های علمی تعیین می‌شوند، به روش مشابهی، وزن هر مؤلفه در هر رکن بر اساس اهمیت نسبی آن‌ها در هر رکن به دو روش بالا تعیین می‌شود، نکته اینکه در وزن‌دهی در سطح مؤلفه، بیشتر از مقیاس درصد به جای تعیین ضریب استفاده می‌شود تا دامنه وزن‌های ممکن در سطح مؤلفه‌ها نسبت به سطح نماگرها از گستره بیشتری برخوردار باشد.

۳-۴-۱- امتیازدهی به حوزه، ارکان و مؤلفه‌ها:

امتیازدهی به هر مؤلفه با استفاده از وزن هریک از نماگرهای مرتبط با آن که در مرحله قبل در مورد آن توضیح داده شد صورت می‌پذیرد. به همین روش برای تعیین امتیاز هر رکن با استفاده از امتیازات مؤلفه‌های مرتبط با هر رکن استفاده می‌شود. سپس با توجه به امتیازات کشورها در هر رکن، امتیاز نهایی هر حوزه و به تبع آن شاخص رفاه هر کشور و رتبه آن در مقایسه با سایر کشورها تعیین می‌شود. در حالی که امتیاز شاخص رفاه (کامیابی) یک ارزیابی کلی از رفاه یک کشور به دست می‌دهد، امتیاز هر حوزه، رکن و مؤلفه نیز می‌تواند به عنوان یک راهنمای قابل اعتماد برای نحوه عملکرد هر کشور برای دستیابی به یک بنیاد محکم از رفاه به کار گرفته شود.

۳-۴-۱- نکات مهم در محاسبه شاخص:

❏ توسعه همه‌جانبه و ترجیحاً یکسان در تمام ارکان و وزن‌دهی یکسان، ملاک این مؤسسه در ارزیابی‌هاست. به نحوی که کشور دانمارک با وجود اینکه در زمینه ارکان زیرساخت و دسترسی به بازار، سلامت و بهداشت، حکمرانی، شرایط بنگاه‌ها و محیط سرمایه‌گذاری رتبه اول را ندارد، اما به دلیل رتبه کلی بالاتر، رتبه اول را داراست. البته نقدی که به این سیستم وارد است همان وزن‌دهی یکسان به ارکان است که در محاسبات اعمال شده است. رتبه ایران در زمینه آموزش ۷۸ و در بهداشت ۵۸ می‌باشد که جایگاه به نسبت خوبی دارد. با وزن یکسان، رتبه ایران در فاکتور آموزش در منطقه خاورمیانه و آفریقای شمالی (MENA) بالاتر از بسیاری کشورهای این منطقه از جمله اردن، الجزایر، تونس، عمان و مراکش قرار می‌گیرد، در حالی که رتبه کلی این کشورها از ایران بهتر است. نکات جالب دیگری نیز در این گزارش وجود دارد، مثلاً می‌توان به رتبه ۱۰۷ سنگاپور در آزادی‌های فردی با وجود رتبه کلی ۱۷ این کشور و یا رتبه ۱۴۱ ژاپن در سرمایه‌های اجتماعی با وجود رتبه کلی ۱۶ اشاره کرد.

❏ در این گزارش به هنگام محاسبه نمرات برای مناطق مختلف جهان از میانگین وزنی جمعیت کشورها

استفاده شده است. دلیل این کار، اهمیت دادن بیشتر به تأثیر افراد به جای کشورهاست. این به آن معناست که اگر امتیازات دو کشور تغییر کنند، کشور پرجمعیت‌تر تأثیر بیشتری نسبت به کشور کم جمعیت بر امتیازات جهانی و منطقه‌ای دارد. شایان ذکر است که در دهه‌بندی کلی کشورها در این گزارش به ۴۰ کشور پایین، ۸۷ کشور متوسط و ۴۰ کشور برتر، از میانگین‌های وزنی غیرجمعیتی استفاده شده است.

❏ در گزارش سال ۲۰۲۳ دو تغییر اصلی نسبت به ویرایش پانزدهم انجام شده است که شامل جابجایی مؤلفه مدارای اجتماعی از رکن آزادی‌های فردی و الحاق آن به رکن سرمایه اجتماعی است و دیگری جابجایی مؤلفه اعتماد نهادی از رکن سرمایه اجتماعی و انتقال آن به رکن حکمرانی همراه با نماگرهای مربوط به آن‌هاست. همچنین در این گزارش، منبع ۲۰ متغیر شامل سه رکن محیط سرمایه‌گذاری (۱۰ متغیر)، شرایط کسب و کار (۶ متغیر)، و زیرساخت و دسترسی به بازار (۴ متغیر) که قبلاً از گزارش انجام کسب و کار بانک جهانی استخراج می‌شد به دلیل توقف تولید داده‌های مزبور از سال ۲۰۲۰ جایگزین شده است.

۲- خلاصه یافته‌های گزارش

۲-۱- برترین‌ها و بدترین‌های سال ۲۰۲۳

شاخص رفاه لگاتوم ۲۰۲۳ نشان می‌دهد که به‌طور کلی، دانمارک مرفه‌ترین کشور جهان است و پس از آن سوئد و نروژ قرار دارند. اروپای غربی مرفه‌ترین منطقه است و پس از آن آمریکای شمالی و آسیای شرقی و اقیانوس آرام قرار دارند. همچنین این شاخص نشان‌دهنده رتبه ۱۲۶ ایران در شاخص رفاه بین ۱۶۷ کشور جهان است. همچنین این شاخص نشان می‌دهد که کنیا بیشترین رشد رفاه را داشته است و امارات متحده عربی و قطر و کویت در خاورمیانه بالاترین رشد رفاه را داشته‌اند. بیشترین افول سطح رفاه هم متعلق به کشور میانمار بوده است. با مشاهده بهبود مستمر رفاه جهانی بین سال‌های ۲۰۱۵ و ۲۰۱۹، شاخص رفاه لگاتوم امسال نشان می‌دهد که رفاه برای سومین سال متوالی در سطح جهان افزایش یافته است.

جدول شماره ۱- برترین‌ها و بدترین‌های سال ۲۰۲۳

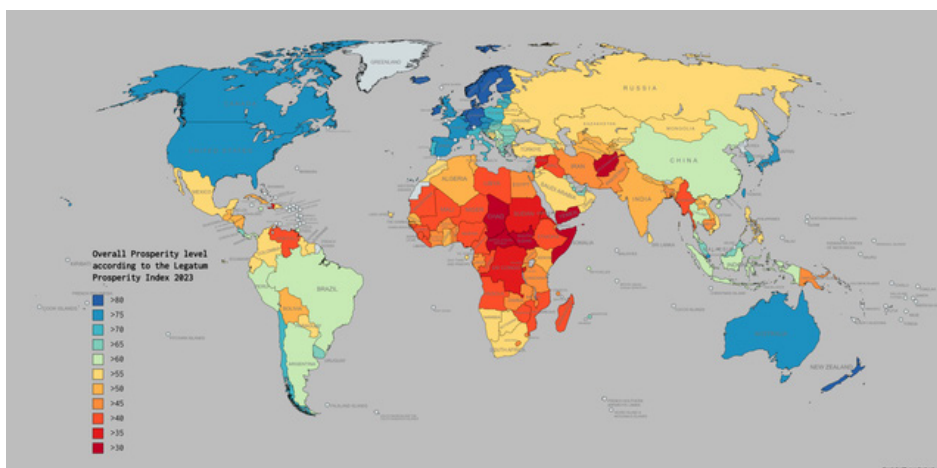
ردیف	نام کشور	رتبه
۱	دانمارک	رتبه اول: ۱
۲	سودان جنوبی	رتبه آخر: ۱۶۷
۳	کنیا	بیشترین پیشرفت: ۱۰۸
۴	میانمار	بیشترین پسرفت: ۱۴۳
۵	ساحل عاج	بیشترین پیشرفت (۲۰۱۳ تا ۲۰۲۳): ۱۲۱
۶	ونزوئلا	بیشترین پسرفت (۲۰۱۳ تا ۲۰۲۳): ۱۴۵

برترین‌های مناطق مختلف جغرافیایی

جدول شماره ۲- برترین‌ها در مناطق — سال ۲۰۲۳

ردیف	منطقه جغرافیایی	نام کشور	رتبه
۱	آمریکای شمالی	کانادا	۱۳
۲	شرق آسیا و اقیانوسیه	نیوزلند	۱۰
۳	اروپای غربی	دانمارک	۱
۴	اروپای شرقی	استونی	۲۱
۵	آمریکای لاتین و حوزه کارائیب	شیلی	۳۶
۶	آسیای جنوبی و مرکزی	قزاقستان	۶۹
۷	خاورمیانه و شمال آفریقا	رژیم اشغالگر قدس	۳۳
۸	جنوب صحرای آفریقا	موریس	۴۷

شکل شماره ۲- نقشه سطح رفاه جهانی سال ۲۰۲۳

کشورهای دارای بیشترین جهش در مناطق مختلف

جدول شماره ۳- بیشترین پیشرفت در مناطق - سال ۲۰۲۳

ردیف	منطقه جغرافیایی	نام کشور	رتبه
۱	اروپای غربی	یونان	۴۰
۲	آمریکای شمالی	کانادا	۱۳
۳	آسیای شرقی و اقیانوسیه	چین	۵۴
۴	اروپای شرقی	لتونی	۳۲
۵	آمریکای لاتین و کارائیب	جمهوری دومینکن	۶۷
۶	جنوب و مرکز آسیا	نپال	۱۱۰
۷	خاورمیانه و شمال آفریقا	الجزایر	۱۰۹
۸	جنوب صحرای آفریقا	ساحل عاج	۶۴

۲-۲- وضعیت ایران در ارکان ارزیابی از سال ۲۰۰۷ تا ۲۰۲۳

در ابتدای این بخش جدول خلاصه نتایج شاخص‌ها و عملکرد ایران برای دوره ده‌ساله (۲۰۱۳ تا ۲۰۲۳) ارائه شده است:

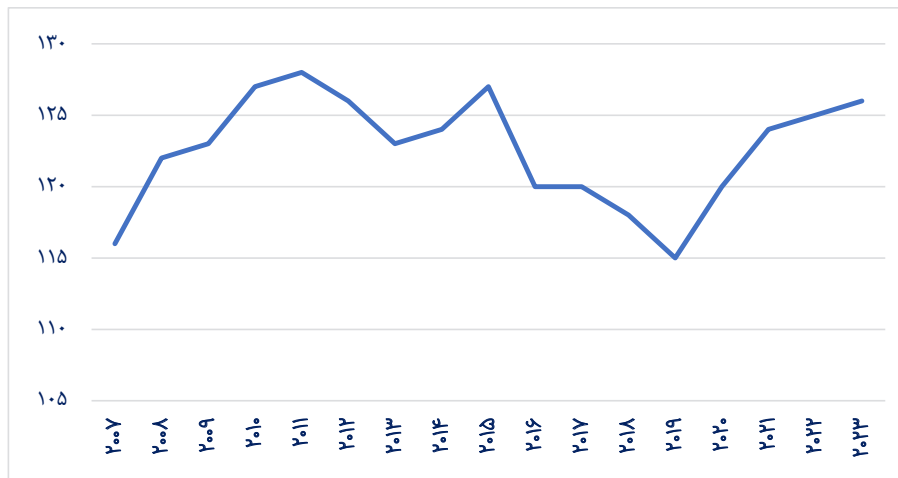
جدول شماره ۴- تجزیه عملکرد ایران به همراه رتبه سال ۲۰۲۳ در منطقه

شاخص / رتبه و امتیاز	امتیاز ۲۰۱۳	امتیاز ۲۰۲۳	رتبه سال ۲۰۲۳ از ۱۶۷ کشور	تغییر رتبه ده سال آخر	رتبه در خاورمیانه
شاخص کل رفاه	۴۷,۲	۴۷,۷	۱۲۶	-۳	۱۵
جوامع فراگیر	۳۸,۳	۳۸,۴	۱۵۱	+۴	۱۴
ایمنی و امنیت	۵۱,۲	۵۵,۶	۱۳۰	+۱۱	۱۳
آزادی‌های فردی	۱۸	۱۷,۱	۱۶۵	+۱	۱۸
حکمرانی	۳۷,۴	۳۱,۸	۱۴۶	-۱۵	۱۶
سرمایه اجتماعی	۴۶,۶	۴۹	۱۲۲	-۲	۹
اقتصاد آزاد	۴۰,۳	۴۰,۳	۱۳۴	-۶	۱۶
محیط سرمایه‌گذاری	۴۲,۸	۳۹,۳	۱۲۹	-۱۸	۱۵
شرایط کسب‌وکار	۳۶,۲	۳۲,۶	۱۶۲	-۱	۱۸
زیرساخت‌ها و دسترسی به بازار	۳۷,۷	۵۰,۳	۱۰۲	+۱۰	۱۵
کیفیت اقتصاد	۴۴,۵	۳۸,۹	۱۳۸	-۲۴	۱۶
افراد توانمند	۶۳	۶۴,۵	۹۰	-	۱۰
کیفیت زندگی	۷۴,۱	۷۶,۱	۹۱	-۳	۱۲
سلامت و بهداشت	۷۳,۲	۷۴,۹	۵۸	+۵	۸
آموزش	۵۹,۵	۶۳,۷	۷۸	+۴	۹
محیط زیست طبیعی	۴۵	۴۳,۱	۱۵۸	-۱۲	۱۷

رتبه‌کل

در سال ۲۰۰۷ رتبه کل ایران در شاخص‌های جهانی رفاه ۱۱۶ محاسبه شده است. این شاخص تنها در سال ۲۰۱۹ با صعود یک پله‌ای به رتبه ۱۱۵ رسیده و در باقی سال‌ها سیر نزولی داشته است. ایران در سال ۲۰۲۳ در رده ۱۲۶ قرار دارد. بدترین رتبه ایران در سال ۲۰۱۱ با رتبه ۱۲۸ و بهترین رتبه مربوط به سال ۲۰۱۹ است.

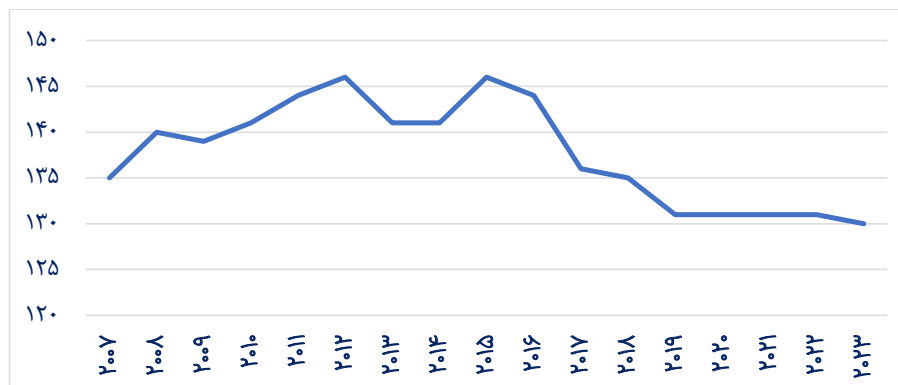
نمودار شماره ۳- رتبه کل ایران در شاخص رفاه سال‌های ۲۰۰۷ تا ۲۰۲۳

ایمنی و امنیت

از رتبه ۱۳۵ در سال ۲۰۰۷ در این رکن، ایران با بهبود وضعیت به رتبه ۱۳۰ در سال ۲۰۲۳ رسیده است. این رکن در سال ۲۰۱۷ عدد ۱۳۷ بوده است. بین سال‌های ۲۰۱۹ تا ۲۰۲۲ این رتبه ثابت و ۱۳۱ بوده است. بدترین رتبه ایران در این رکن ۱۴۶ مربوط به سال‌های ۲۰۱۲ و ۲۰۱۵ و بهترین آن در سال ۲۰۲۳ است.

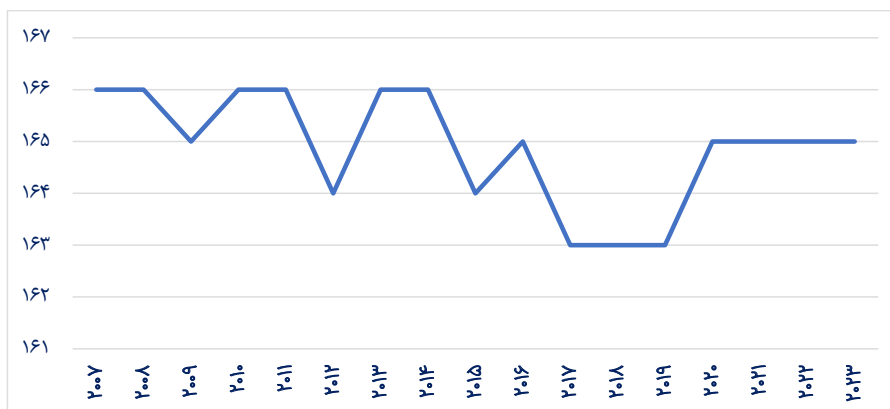
نمودار شماره ۴- رتبه ایمنی و امنیت ایران در شاخص رفاه سال‌های ۲۰۰۷ تا ۲۰۲۳

آزادی‌های فردی

در این رکن رتبه ایران همواره بین ۱۶۳ تا ۱۶۵ در تغییر بوده و واریانس چشمگیری نداشته است.

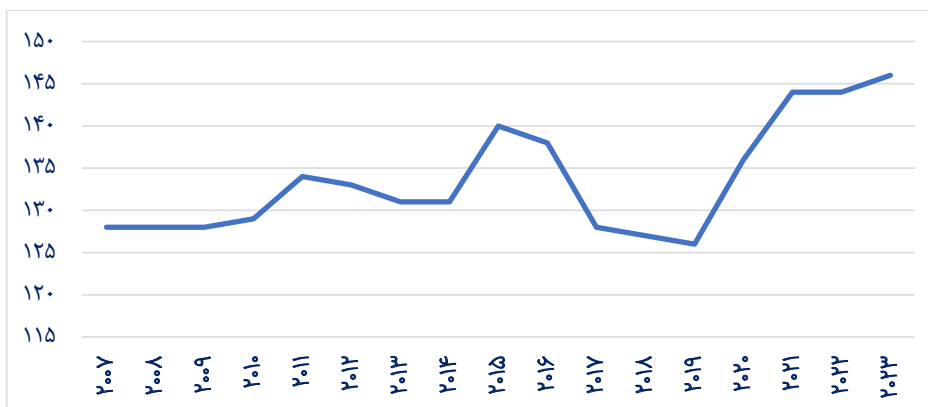
نمودار شماره ۵- رتبه آزادی‌های فردی ایران در شاخص رفاه سال‌های ۲۰۰۷ تا ۲۰۲۳

حکمرانی

بین سال‌های ۲۰۰۷ تا ۲۰۲۳ رتبه ایران در این رکن از ۱۲۸ به ۱۴۶ افزایش یافته است. بهترین رتبه ایران در این رکن مربوط به سال ۲۰۱۹ با ۱۲۶ و بدترین رتبه مربوط به سال ۲۰۲۳ با رتبه ۱۴۶ است.

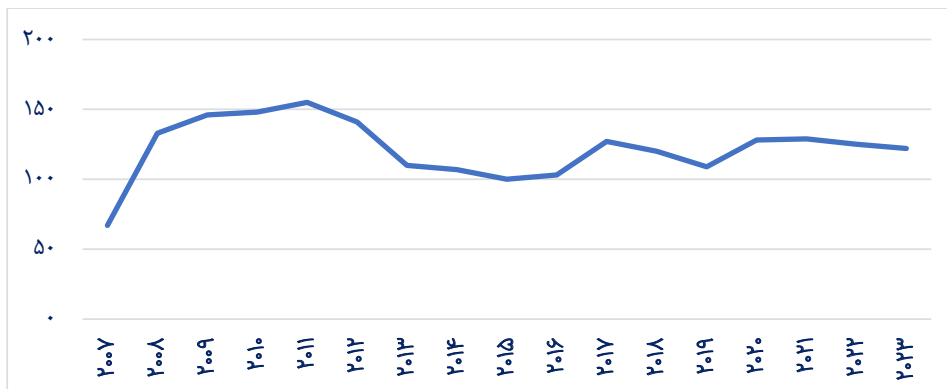
نمودار شماره ۶- رتبه حکمرانی ایران در شاخص رفاه سال‌های ۲۰۰۷ تا ۲۰۲۳

سرمایه اجتماعی

بهترین رتبه ایران در این رکن مربوطه به سال ۲۰۰۷ با رتبه ۶۷ و بدترین رتبه مربوط به سال ۲۰۱۱ با رتبه ۱۵۵ است. این رتبه در سال ۲۰۲۳ به ۱۲۲ رسیده است.

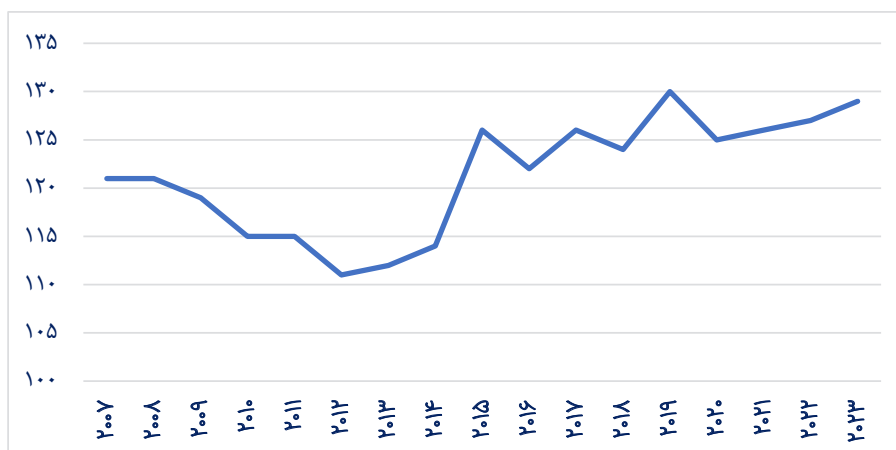
نمودار شماره ۷- رتبه سرمایه اجتماعی ایران در شاخص رفاه سال‌های ۲۰۰۷ تا ۲۰۲۳

محیط سرمایه‌گذاری

ایران در سال ۲۰۱۲ با رتبه ۱۱۱ بهترین رتبه خود در این رکن را داشته است. بدترین رتبه در سال ۲۰۱۹ با ۱۳۰ بوده است. در سال ۲۰۲۳ این رتبه ۱۲۹ است.

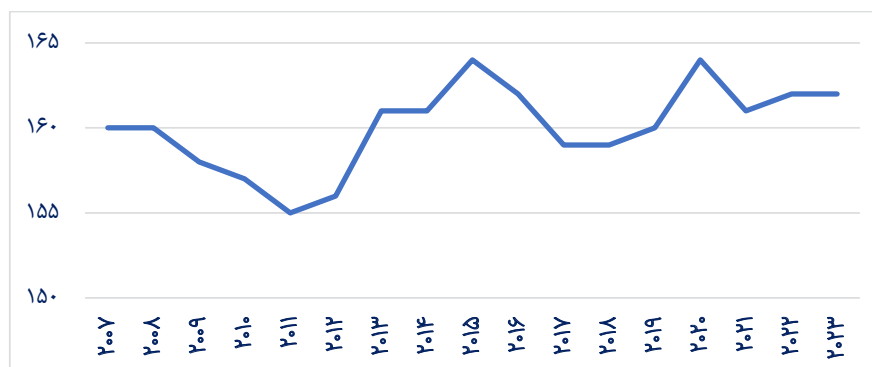
نمودار شماره ۸- رتبه محیط سرمایه‌گذاری ایران در شاخص رفاه سال‌های ۲۰۰۷ تا ۲۰۲۳

شرایط شرکت‌ها

رتبه ایران در این رکن بالای غالباً ۱۵۰ بوده است. تنها در سال ۲۰۱۱ رتبه ایران ۱۵۵ بوده که بهترین رتبه بوده است. بدترین رتبه مربوط به سال ۲۰۱۵ با رتبه ۱۶۴ است.

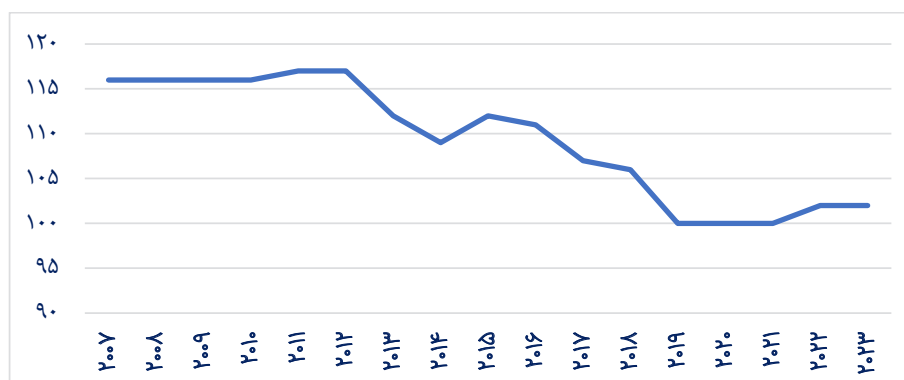
نمودار شماره ۹- رتبه شرایط شرکت‌ها در ایران در شاخص رفاه سال‌های ۲۰۰۷ تا ۲۰۲۳

زیرساخت و دسترسی به بازارها

این رکن طی سال‌های ۲۰۰۷ تا ۲۰۲۳ رشد چشمگیری داشته است به طوری که از رتبه ۱۱۶ در سال ۲۰۰۷ به رتبه ۱۰۲ در سال ۲۰۲۳ رسیده است. بهترین رتبه ایران در این رکن مربوط به سال‌های ۲۰۱۹ تا ۲۰۲۱ با رتبه ۱۰۰ بوده است.

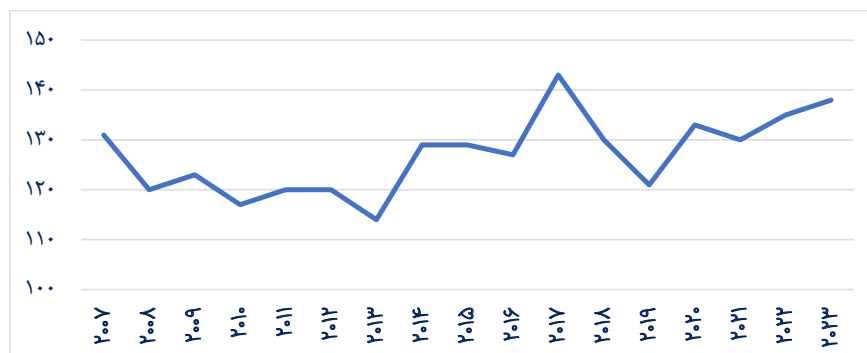
نمودار شماره ۱۰- رتبه زیرساخت‌ها و دسترسی به بازارها در ایران در شاخص رفاه سال‌های ۲۰۰۷ تا ۲۰۲۳

کیفیت اقتصاد

در این رکن ایران از رتبه ۱۳۱ در سال ۲۰۰۷ با اندکی افزایش به رتبه ۱۳۸ رسیده است. بهترین رتبه ایران با ۱۱۴ مربوط به سال ۲۰۱۳ و بدترین آن سال ۲۰۱۷ با رتبه ۱۴۳ است.

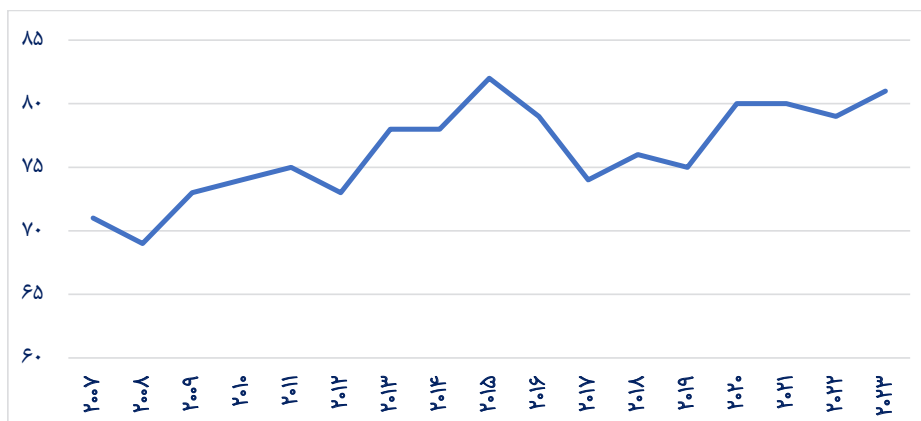
نمودار شماره ۱۱- رتبه کیفیت اقتصاد در ایران در شاخص رفاه سال‌های ۲۰۰۷ تا ۲۰۲۳

کیفیت زندگی

ایران در این رکن در سال ۲۰۲۳ رتبه ۸۱ جهانی را دارد که در سال ۲۰۰۷ این رتبه ۷۱ بوده است. بدترین رتبه ایران مربوط به سال ۲۰۱۵ با رتبه ۸۲ و بهترین رتبه مربوط به سال ۲۰۰۸ با رتبه ۶۹ است.

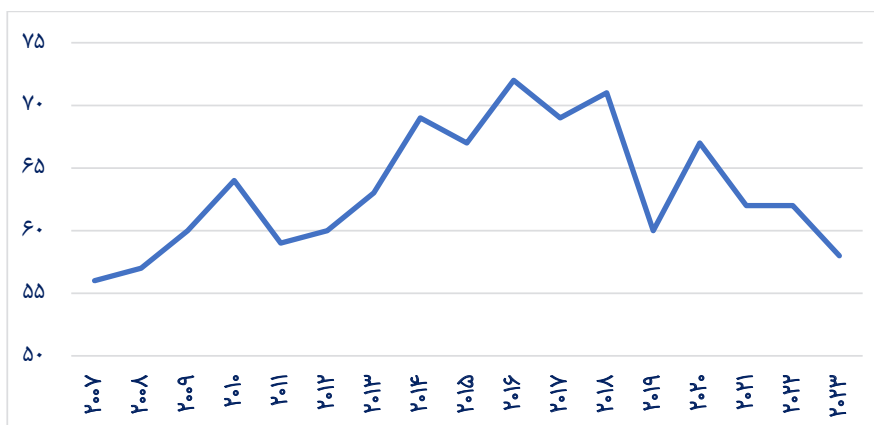
نمودار شماره ۱۲- رتبه کیفیت زندگی در ایران در شاخص رفاه سال‌های ۲۰۰۷ تا ۲۰۲۳

سلامت و بهداشت

از میان تمامی ارکان، رکن سلامت و بهداشت بهترین رکن ایران در این رده‌بندی است. ایران در این رکن در سال ۲۰۲۳ رتبه ۵۸ جهانی را دارد که در سال ۲۰۰۷ این رتبه ۵۶ بوده است. بهترین رتبه ایران در این رکن برای سال ۲۰۰۷ و بدترین آن برای سال ۲۰۱۶ با رتبه ۷۲ بوده است.

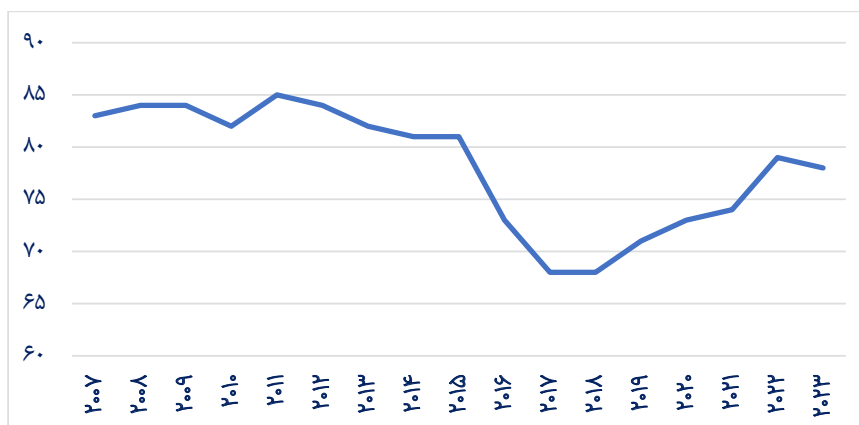
نمودار شماره ۱۳- رتبه سلامت و بهداشت در ایران در شاخص رفاه سال‌های ۲۰۰۷ تا ۲۰۲۳

آموزش

رتبه ایران از ۸۳ در سال ۲۰۰۷، به ۷۸ در سال ۲۰۲۳ رسیده است. بهترین رتبه ایران مربوط به سال‌های ۲۰۱۷ تا ۲۰۱۸ با رتبه ۶۸ بوده است. سال ۲۰۱۱ بدترین رتبه ایران در این رکن با رتبه ۸۵ بوده است.

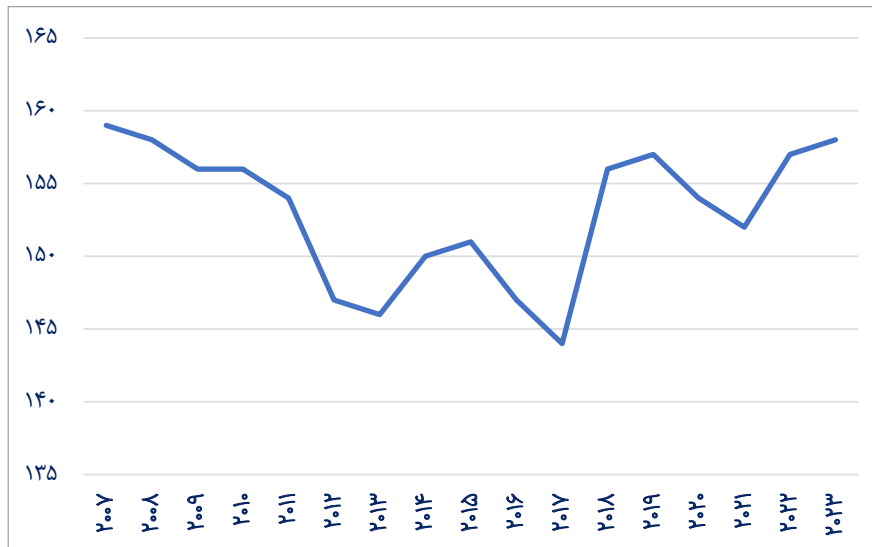
نمودار شماره ۱۴- رتبه آموزش در ایران در شاخص رفاه سال‌های ۲۰۰۷ تا ۲۰۲۳

محیط زیست طبیعی

رتبه ایران از ۱۵۹ در سال ۲۰۰۷، با تغییرات نه چندان زیاد به ۱۵۸ در سال ۲۰۲۳ رسیده است. بهترین رتبه، ۱۴۴ در سال ۲۰۱۷ بوده است. در سال ۲۰۰۷ نیز بدترین رتبه ایران در این رکن اعلام شده است.

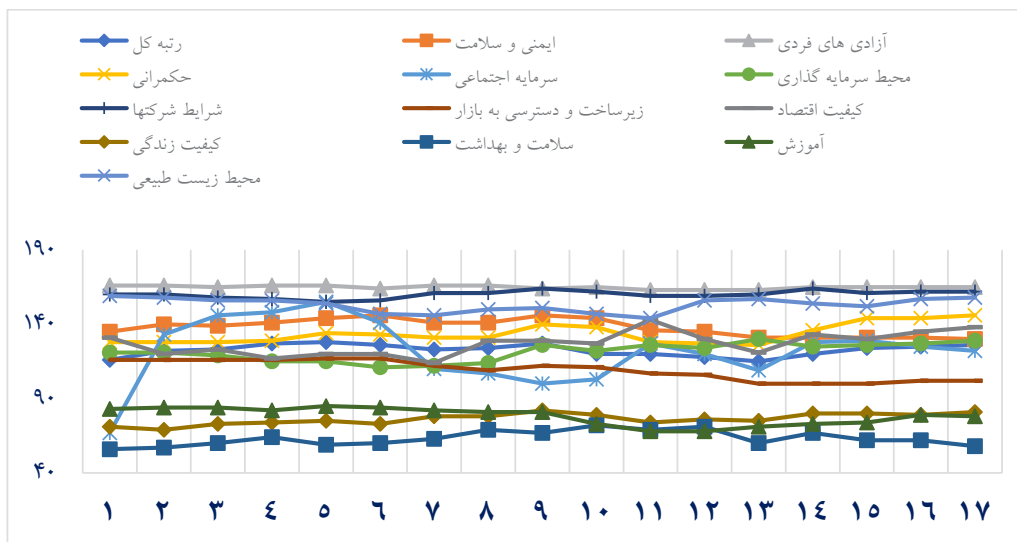
نمودار شماره ۱۵- رتبه محیط زیست طبیعی در ایران در شاخص رفاه سال‌های ۲۰۱۷ تا ۲۰۲۳

۲-۳- رتبه‌بندی سالیانه ارکان طی سال‌های ۲۰۰۷ تا ۲۰۲۳ در ایران

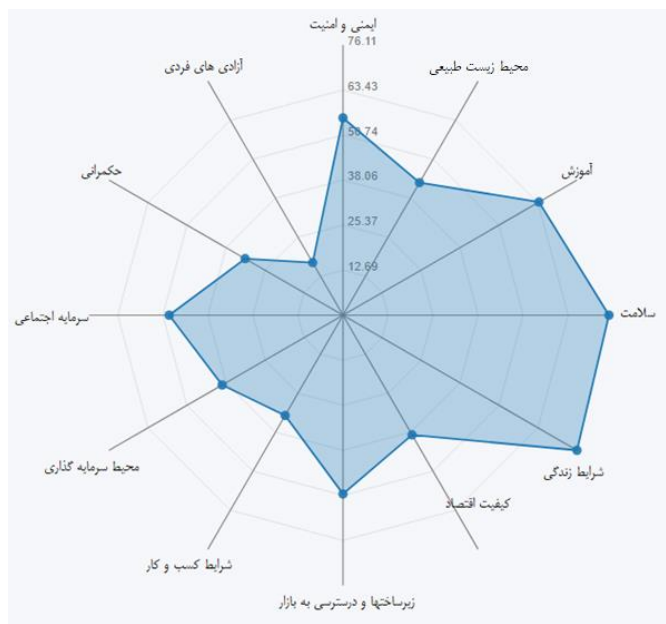
داده‌های رتبه‌های ایران بین سال‌های ۲۰۰۷ تا ۲۰۲۳ در قالب ۱۲ رکن و رتبه کلی در قالب نمودار شماره ۱۶ ارائه شده است که تصویری مشخص و روش از روند رتبه‌های ارکان و وضعیت ایران در هر یک از آن‌ها در فاصله زمانی مدنظر را ارائه می‌کند. بر این اساس ایران ارکان سلامت و بهداشت، کیفیت زندگی و آموزش با اختلافی فاحش با سایر ارکان وضعیت مناسب‌تری دارد. ارکان آزادی‌های فردی، شرایط شرکت‌ها و محیط زیست طبیعی هم با رتبه‌های بالا، بدترین ارکان ایران در این رتبه‌بندی هستند.

نمودار شماره ۱۶- روند رتبه‌های ایران در شاخص‌های مرتبط در سال‌های ۲۰۰۷ تا ۲۰۲۳

در نهایت نمودار تار عنکبوتی (رادار) ایران در شاخص‌های ۱۲ گانه در سال ۲۰۲۳ ارائه شده است که در یک نگاه بهترین و بدترین امتیاز ایران در هر رکن را از ۱۰۰ در سال ۲۰۲۳ نشان می‌دهد.

نمودار شماره ۱۷- وضعیت شاخص‌های دوازده گانه سال ۲۰۲۳

۳- نتیجه‌گیری و تجربیات

۳-۱- نتیجه‌گیری و پیشنهاد

مؤسسه لگاتوم از جمله نهادهایی است که هر ساله شاخص کامیابی و رفاه در جهان را در ۳ حوزه: جامعه فراگیر، اقتصاد باز و افراد توانمند و در قالب ۱۲ رکن ایمنی و امنیت، آزادی فردی، حکمرانی، سرمایه اجتماعی، زیرساخت و دسترسی به بازارها، کیفیت زندگی، محیط سرمایه‌گذاری، کیفیت اقتصاد، شرایط کسب و کار، آموزش، سلامت و محیط زیست طبیعی به تفکیک کشورها بررسی می‌کند. در نهایت براساس رتبه کسب شده در این شاخص‌ها، رتبه کشورها در کامیابی لگاتوم و شاخص رفاه تعیین می‌شود. ایران به صورت کلی در کامیابی لگاتوم در سال ۲۰۲۳ در بین ۱۶۷ کشور جهان، جایگاه ۱۲۶ و در کنار کشورهای غالباً جنگ‌زده و با فقر گسترده در قاره آفریقا قرار دارد؛ جایی که در همان نگاه اول تعجب‌برانگیز و غیرواقعی به نظر می‌رسد. اینکه فرازوفرودهای وضعیت اقتصادی ایران در چند سال اخیر موجب گسترش فقر و فشار بر مردم شده غیرقابل انکار است اما به نظر می‌رسد هم‌رتبه بودن کشوری با زیرساخت‌های فراوان با کشورهای بحران‌زده از بروز جنگ قیاسی نادرست باشد. نکته جالب توجه آنکه شاخص‌های لگاتوم در سه حوزه اقتصادی، اجتماعی و توانمندی جامعه است. ایران در حوزه توانمندی افراد جامعه که معمولاً آمار و داده‌های مشخص دارد وضعیت نسبتاً مطلوبی دارد و در رکن بهداشت و سلامت رتبه ۷۸ و در رکن آموزش رتبه ۵۸ را داراست. شاخصی که رتبه کلی ایران را در کامیابی رفاه لگاتوم تحت تأثیر بسیار قرار داده، شاخص اجتماعی (شامل ارکان آزادی فردی، امنیت و ایمنی و حکمرانی) است. این ارکان دقیقاً معیارهایی هستند که بیش از آنکه با ارقام و اعداد سروکار داشته باشند به نظر می‌رسد براساس زیرشاخص‌های مبتنی بر ارزش‌های غربی رتبه‌بندی می‌شوند. به عنوان مثال زیرشاخص «آزادی شخصی» که شامل آزادی تجمع و انجمن‌های مختلف (انجمن‌های مذهبی، جنسیتی و...)، آزادی بیان، آزادی‌های فردی و اجتماعی (آزادی دین، پوشش، روابط و...) است در برخی موارد با فرهنگ، دین رسمی و عقاید حاکم بر کشور در تعارض است و لگاتوم نه براساس موقعیت جغرافیایی و ارزش‌گذاری منطقه‌ای بلکه براساس ارزش‌های غربی به آزادی‌های شخصی می‌پردازد، و کشورها برای بالا بردن رتبه رفاه باید خود را به این ارزش‌ها نزدیک کنند. به همین جهت از منظر لگاتوم، شاخص آزادی‌های فردی برای ایران نسبت به دیگر شاخص‌ها در وضعیت بسیار نامطلوب با رتبه ۱۶۵ قرار دارد و تنها دو کشور سوریه و اریتره شرایطی بدتر از کشور ما دارند.

براساس نتایج ارائه شده، بین سال‌های ۲۰۰۷ تا ۲۰۲۳، رتبه ایران در رکن کیفیت زندگی روند مناسبی داشته و بهترین رتبه در بین ارکان شاخص را داشته است که همواره پایین یا نزدیک به رتبه ۸۰ بوده است. دلیل افزایش ناگهانی رتبه ایران در شاخص سرمایه اجتماعی از سال ۲۰۰۷ به بعد مشخص نیست و این شاخص بالاترین واریانس رتبه را در بین تمامی شاخص‌ها دارا می‌باشد. به نظر می‌رسد با بهبود در تهیه و تولید و ارائه آمارهای بین‌المللی مرتبط با این شاخص می‌توان در بهبود این رتبه اقدام نمود. همانند رتبه ایران در شاخص Doing Business، رتبه شرایط شرکت‌ها (کسب و کار) نیز در این گزارش بالاست، به گونه‌ای که همواره در محدوده رتبه ۱۶۰ و در سال ۲۰۲۳ در رتبه ۱۶۲ جهانی ارزیابی شده است. این در حالی است که در بسیاری از جنبه‌ها، شرایط شرکت‌ها و کسب و کارها خصوصاً در حوزه زیرساخت و موارد مرتبط با تبعیض جنسیتی در کشور ایران، وضعیت بهتری نسبت به کشورهای انتهای جدول از جمله موریتانی، آنگولا، هائیتی، سوریه و ونزوئلا دارد. مناسب به نظر می‌رسد در ارائه اطلاعات این شاخص نیز بازنگری به عمل آید. سایر شاخص‌ها روند یکسان و تقریباً ثابتی را طی سال‌های سری زمانی نشان می‌دهند. نظم بخشی در تهیه و تولید و ارائه آمارها و اطلاعات مرتبط، به عنوان یکی از عوامل مؤثر در بهبود شاخص‌های جهانی، از ضروریات نظام برنامه‌ریزی و حکمرانی کشور است چرا که معمولاً در تعاملات بین‌المللی، سرمایه‌گذاری در کسب و کارها و اقتصاد

یک کشور مبتنی بر بررسی این شاخص‌ها می‌باشد و هرچه رتبه کشوری مناسب‌تر باشد طبیعتاً محل مناسبی برای زندگی و سرمایه‌گذاری خواهد بود.

یکی از راه‌های پیشنهادی به منظور نیل به وضعیت مطلوب رفاه در کشور، بررسی تطبیقی و موردی تجربیات کشورهای موفق در بهبود وضعیت رفاه در ادوار مختلف است که در هر گزارش، تجربیات یک کشور موفق به رشته تحریر در خواهد آمد. در همین راستا تجربیات کشور یونان (دارای رتبه ۴۰ در ارزیابی سال ۲۰۲۳ و ۵۲ در سال ۲۰۱۸ و ۴۹ در سال ۲۰۱۲) به عنوان یکی از کشورهایی که با وجود وضعیت بحران اقتصادی و تجربه رکود و بدهی بالای بین‌المللی، پیشرفت موفقیت‌آمیزی در بهبود رفاه خود داشته است، مورد بررسی قرار می‌گیرد که در بخش ذیل به آن پرداخته شده است.

۲-۳- تجربیات

یونان در طول سال‌های بحران اقتصادی، اقدامات گسترده‌ای را برای بهبود رتبه رفاه خود انجام داده است. این اقدامات شامل بخش‌های مختلفی از جامعه و اقتصاد بوده است. در زیر به برخی از این اقدامات اشاره می‌کنیم:

۱. تقویت بخش خصوصی: یکی از اقدامات اساسی یونان برای بهبود اقتصاد و رفاه عمومی، تقویت بخش خصوصی بوده است. این امر با ایجاد شرایط مناسب برای سرمایه‌گذاری، ایجاد فرصت‌های شغلی و توسعه کسب‌وکارها صورت گرفته است.

۲. اصلاحات سیستم مالی و مالیاتی: یونان در جهت بهبود وضعیت مالی و اقتصادی خود، اقداماتی را برای اصلاح سیستم مالی و مالیاتی اجرا کرده است. این اقدامات شامل کاهش هزینه‌های غیرضروری، افزایش درآمدهای دولت از طریق مالیات‌ها و کاهش قاچاق و فساد مالیاتی است.

۳. اصلاحات در حوزه اشتغال: یونان در جهت کاهش نرخ بیکاری و افزایش فرصت‌های شغلی، بسترهای لازم برای توسعه کسب‌وکارها و راه‌اندازی طرح‌های اشتغال‌زا ایجاد کرده است.

۴. بهبود سیستم بهداشت و درمان: یکی از اهداف یونان برای بهبود رتبه رفاه، افزایش دسترسی مردم به خدمات بهداشت و درمان و بهبود سیستم بهداشت عمومی بوده است.

۵. تقویت بخش آموزشی: یونان به منظور افزایش سطح آموزش و دسترسی به آموزش عالی، اقداماتی برای تقویت بخش آموزشی و دانشگاهی انجام داده است.

۶. اصلاحات در بخش گردشگری: اقتصاد یونان به شدت به توریسم وابسته است و این کشور در جهت توسعه بخش گردشگری و جذب گردشگران بیشتر، اقداماتی را انجام داده است.

این اقدامات، بخشی از تلاش‌های یونان برای بهبود رتبه رفاه در دوره‌های بحران اقتصادی بوده است. این اقدامات به عنوان پاسخ به چالش‌های اقتصادی و اجتماعی، بهبودی مهم در رتبه رفاه این کشور ایجاد کرده است. با وجود اینکه که وضعیت اقتصادی و اجتماعی یونان و ایران متفاوت است، ولی می‌توان با انطباق و تعدیل از تجربیات کشور یونان برای رفع بحران اقتصادی و افزایش رفاه در ایران استفاده کرد. برخی از اقداماتی که یونان در روند نجات از بحران اقتصادی انجام داده است ممکن است به عنوان موارد قابل تأمل، برای ایران نیز مورد استفاده قرار گیرد:

۱. کاهش هزینه‌های دولتی: کاهش هزینه‌های دولتی و اصلاح سیستم مالی و مالیاتی می‌تواند به بهبود وضعیت مالی کمک کند.

۲. اصلاحات ساختاری: اصلاحات ساختاری در حوزه‌های مختلف از جمله بخش خصوصی، بورس، بانکداری و صنعت می‌تواند به تقویت اقتصاد کمک کند.
۳. توسعه کسب و کارهای کوچک و متوسط: حمایت از کسب و کارهای کوچک و متوسط می‌تواند اشتغال‌زایی داخلی را تقویت کرده و اقتصاد را تحت تأثیر قرار دهد.
۴. تقویت تولید داخلی: تقویت تولید داخلی و کاهش وابستگی به واردات می‌تواند به تقویت اقتصاد و ایجاد اشتغال کمک کند.
۵. ارتقاء تحصیلات و مهارت‌ها: ارتقاء تحصیلات و مهارت‌ها و افزایش سرمایه انسانی می‌تواند به رشد اقتصادی کمک کرده و وضعیت رفاه را بهبود بخشد.
۶. مبارزه با فساد: مبارزه با فساد و اصلاح سیستم قضایی می‌تواند به بهبود شفافیت و اعتماد عمومی کمک کند.

منابع

- The 2023 Legatum Prosperity Index- www.prosperity.com
- The 2022 Legatum Prosperity Index- www.prosperity.com
- The 2021 Legatum Prosperity Index- www.prosperity.com
- The 2020 Legatum Prosperity Index- www.prosperity.com
- The 2019 Legatum Prosperity Index- www.prosperity.com
- The 2018 Legatum Prosperity Index- www.prosperity.com
- The 2017 Legatum Prosperity Index- www.prosperity.com
- The 2016 Legatum Prosperity Index- www.prosperity.com
- The 2015 Legatum Prosperity Index- www.prosperity.com
- The 2014 Legatum Prosperity Index- www.prosperity.com
- The 2013 Legatum Prosperity Index- www.prosperity.com
- The 2012 Legatum Prosperity Index- www.prosperity.com
- The 2011 Legatum Prosperity Index- www.prosperity.com
- The 2010 Legatum Prosperity Index- www.prosperity.com
- The 2009 Legatum Prosperity Index- www.prosperity.com
- The 2008 Legatum Prosperity Index- www.prosperity.com
- The 2007 Legatum Prosperity Index- www.prosperity.com
- <https://farhikhtegandaily.com/news/72800/>
- <https://rezagharedaghi.com/>
- <https://bazdeh.org/>
- <https://donya-e-eqtesad.com/>

مؤسسہ عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه ریزی

